עין משפם

גר מצוה

רבינו גרשום (המשר)

אמה ובין כוך שלישי לכוך רביעי אמה וכוך רביעי אמה ובין כוך רביעי לכותל המערה חצי אמה הרי לך

. כאן בין ד' כוכין והפסקות

כאן בין די כוכין והפסקות שבין הכוכין ועם שני חצאי אמה שסמוך לקרנות ח׳ אמות והם הכי נמי עבדין

באידך כותל דאורך המערה

באין כוול יאון וומצוז. הרי לך ח' כוכין בין שני צידין אורך כותלי המערה וג' מכנגדן ברוחב המערה שרוחב המערה ו' אמות ובין ו' אמות הללו עבוד

ג' כוכין שצריך להרחיק מכותלי אורך המערה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו אמה וג' כוכין ג' אמות וביניהן ב'

אמות היינו ו' אמות וכוך

אמות היינו ר' אמות וכוך אחד עשה מימין הפתח וכוך אחד משמאל הרי כאן י"ג כוכין בכותלי המערה מד' רוחותיה. וקא שייל בגמ' אליבא דר'

שמעון להיכן מוקים ב׳

שמעון לוהכן בוקט ב כוכין הללו שבכותל פתח המערה: ועושה חצר על פתח המערה לדברי הכל בין אליבא דתנא קמא ובין

אליבא דר' שמעון שתהא

ו' אמות באורך ושש אמות ברוחב כמלא המטה וקוברי

ברחוב כמלא המטה דקובול המת שיכולין ליכנס שם ובהכי סגי להו וקסבר תנא קמא אם רצה לפתוח מי

. שקנה חצר הקברות שתי

מערות אחת פתוחה מצד

אחד של חצר ואחת פתוחה מצד שני של חצר רשאי לעשות כן דליכא למיחש

לשום טומאה בחצר ור׳

שמעון אומר רשאי לפתוח ד' מערות (ד' מערות) לד' רוחות לד' כותלי החצר וכל

מערה י"ג כוכין: רשב"ג אומר הכל לפי הסלע. כלומר לא אזלינן בתר אותו

כלומר לא אזלינן בתר אותו שיעור חשבון של כוכין דרבנן ור' שמעון אא"כ היא חזקה וקשה אותה שחופרין בה את הכוכין יכול לפתוח בו כוכין יותר מאלו בתוך

בו כוכן יונו פאירו בוחן ח' אמות ולא צריך להרחיק כוך מן חבירו אמה כי אם בפחות הפסק סגי בינתים

י ואם סלע הבא בידים הוא

צריך הרחקה טפי מאמה בין כוך לכוך שלא תפחת:

יקא בעי השתא בגמ׳ היאר

רקא בעי רושונא בגם היאן תרי כוכי אליבא דר׳ שמעון דקתני דעבדי שני כוכין אחד מימין הפתח ואחד

משמאל הך תרי כוכין היכן שדי להו כלומר באיזה

מקום מן המערה מוקים להו מקום מן המערה מוקים להו אי לגואי לתוך גופה של מערה בתוך חללה חופרין בקרקע הא קמיתדשי להו

בקו קב הא קמית שי החד כלומר הן נידושין ונרמסין בדריסת רגלי מכניסין שאר המתים בכוכין של כתלים ודורסין על אותן הקברים

כשנכנסו במערה ואיכא זילותא דשכבי ואי עביד

להו להך תרי כוכי לבראי של מערה בחצר בקרקע אחד מימין הפתח ואחד

חצר הקבר העומד בתוכה

טהור מפני שאין בה שום טומאת מת ואם

טומאת מת ואם איתא דהללו ב' כוכין משוכין ונקבעין מחוץ למערה בחצר ופתוחין למערה

. משתכח דאיכ׳ קברי׳ בחצר ואמאי העומד לתוכה טהור

ואמאי העומד לתוכה טחוד טמא מיבעי ליה דכהן דקאי או מי שעושה חולין בטהרה דוימנין דדריס על מקום הקברים ודמי כמאן דקאי

בגופה של מערה והוה ליה

טמא: א״ר יוסי בר חנינא רעביד להו על פתח המערה אחד מימין ואחד משמאל

כמין נגר. כלומר הכותל של

. פתח המערה אינו עבה ד׳

אמות שיהא יכול למיקבע

פו א מיי' פ"ו טומאת מת הל

א) סוטה מד. אהלות פט"ו

מוסף רש"י

חצר הקבר. שלפני המערה כדאמר סדר בנין הקברות בב"ב, שעושין מערות גדולות של שש (ל"ל ד") על שש וחופר בכותליה סביב כוכין ארוכות בכתניה ספיב טוכין חרוטת כמדת המת ותוחבו לחוכן והמערה מקורה בתקרה וכיסוי ועושה גומא רחבה בלד המערה ופוחח פי המערה לחוך הגומא בכוחל המערה כמון סגותה כחתר המערה כמין פתח, וחותה גומא היא חלר הקבר (חומה חד.). העומד בתוכו טהור. כל מקום שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה טהור, דכיון דמערה חלוקה הימנה ומחיצותיה ניכרות. לא הימנה ומחינותיה ניכרות, כמ
גזור רבכן במחים שבחוכה
שיתפסו ד' אמות סביבותיה
ללד המערה, דכי גזור רבכן
ארבע אמות במת המוטל
באור, וכגון למעלה אלל גג המערה, כדי להרחיק את האדם מלהאהיל על הטומאה. אבל כאן יש היכר (שם).

מוסף תוספות

א. שאין החצר מספיק להם שהרי שתי מערות זו כנגד זו יש והכוכין ארבע אמות נמצאו צריכין שמונה וחצר הקבר אינה א[']לא שש. החצר הקבר אינה אלא שש. למנ"ן. ב. עיין ליטנ"ל למה אין לתרץ דלא מיטמא משום דיש פותח טפח. ג. [ד]חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות ליקרב לו ויהא סבור שלא האהיל ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאהיל ולאו אדעתיה. כש״י מוטה מל. T. והיינון אם טוטט ללו. די נהיינון אם נפרש שהכוכין כמין נגר עומדין בתוך החצר. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. יעיי״ש רמהרשב״ם משמע דהכוכין כמין נגר היו בתוך קושיות התוס׳.

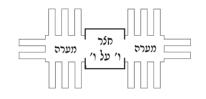
רבינו גרשום

ורכוחל הרחר הפחח שהפתח של מערה שם אין עושין בו כוכין וכן דין השיעור הכוכין של כל . אחד ארכו ד' אמות ורומו ארבעה טפחים ורחבו ששה או בערו ספרדים דרובו ששרו ומכניסין בתוכה המת עם ארונו וכיצד מחלקין ג' כוכין בכותל הארוך של מערה מרחיק הכוך הראשון . מכותל רוחב המערה חצי והכוך עצמו רחבו ובין כוך זה לכוך צריך אמה הרחקה אמה אמה אמה אחר ומקום הכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי . אמה בינתים כי היכי דלא ממה בינונים כי היכי דרא נגעי אהדדי והכוך השלישי אמה הרי בין תפישת ג' כוכין וביניהם ה' אמה ובין . כוך שלישי לכותל המערה בסיום המערה חצי אמה הרי בין חצי אמה זו וחצי אמה אחרת אמה אחת ל) הוי פה על הו' הרי י' אמות והם הכי נמי שיש ג' כוכין לאידך כותל של אורך המערה הרי כאן י' כוכין ובכותל אחר של רחוב בי כוכין כנגד של כוכין שבאורך הכתלים שפונים להללו ב׳ ונושה וחולק אותם באלו ד' אמות של רוחב המערה וכיצד. ירחיק חצי אמה מכותל המערה ועושה כוך אמה רוחב ובין כוך לחבירו אמה והכוד השני עצמו אמה והכון השני עצמה אמה ובין כוך שני לכותל המערה חצי אמה הרי כאן בין שני כוכין (בין מקומן) יביניהן שלש אמות ושני . חצאי אמה הסמוכין לכותלי ווצא אמורומנוכן לכוותי המערה הרי כאן ד' אמות ותוך המערה ד' אמות על שש הכל פנוי אבל בכתלים ולפנים מהם בתוך הסלי

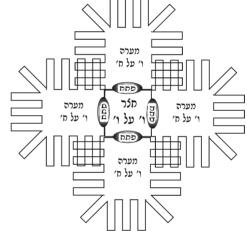
ארבעה מכאן. בכותל שארכו ח' ד' אמות לרוחב הד' כוכין וג' אמות לשלשה אוירות שביניהן ושני חלאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל הרי ח' אמות: אחד מימין הפחח כו'. בגמרא מפרש היכי קיימי: ועושה חלר כו'. בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר בין המקבל

לעשות לחבירו קבר לריך לעשות חלר למעלה על פי המערה מקום פנוי ו' על ו': כמלא המטה והובריה. כלומר נושחי המטה: ופוחה לחוכה שתי מערות. הך מערה דלעיל ועוד מערה אחרת כנגדה דהוו להו ב׳ מערות בין הכל לחצר ובכל אחת יש בה ח' כוכין ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הלדדין שאין שם מערה לחצר ולא יהו דורסין על גבי המערות. וליכא לפרושי ופותח לתוכה שתי מערות בר מהך דלעיל דהוו להו ג׳ דהא פרכינן בגמ' [ע"ב] דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו כו' ואי איתא הכי נמי הוה מני לאקשויי ההיא קושיא עלמה בג' מערות לרבנן. והא דתנא לעיל מערה ואח"כ

חלר וחחר כך מערה שניה שכנגדה דהיכי ליתני עושה חלר ופותח לתוכה ב' מערות והלא אין קרוי חלר עד שיעשה תחלה המערה שהחלר לפניה דאין קרוי חלר אלא דבר שהוא כניסת בית או כניסת מערה: ופוסח לסוכה. שהמוכר או המקבל לריך לחת מקום ולעשות שתי מערות שכל זה תורת קבר הוא: מערה דרבנן כזה:

ר' שמעון אומר ארבע. מערות לריך לעשות מארבע רוחות החלר ובכל מערה י"ג כוכין כזה:

הכל לפי הסלע. אכוכין קאי שאם הקרקע חזק א"ל הפרש אמה בין כוך לכוך לכותל ועושה יותר מי"ג כוכין ואם סלע הבא בידים ירחיק יותר מאמה זה מזה ולא יעשה יותר מד' או ה' כוכין במערה ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו אין חושבין לכוכין אלא לפי חוזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין. ונראה בעיני דאמערות נמי קאי דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל לד ולשון התוספתה (פ"ו ה"ו) מוכיח דקה תני ופותח לתוכה שתי מערות ר"ש אומר ד' לד' רוחותיה ר' יהודה אומר בסלע הבא בידו פותח את שתיהן מרוח אחת אמרו לו אי

ורחבן ששה רבי שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה ופותח לתוכה שלשה עשר כוך ארבעה מכאן וארבעה מכאן ושלשה מכנגדן ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא הממה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן רבי שמעון אומר ארבע לארבע רוחותיה רבן שמעון בן גמליאל הני תרי אומר הכל לפי הסלע: גב" להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי להו ותו הא התנן אחצר הקבר העומד בתוכו מהור אמר רבי יוםי ברבי חנינא דעביד להו כמין נגר והא אמר ר' יוחנן קבורת

אי לבראי הא קא מיתדשי. ה״ה דה"מ למיפרך הא קא נגעי אהדדיא אלא אומר ר״ת משום דה״מ לשנויי במעמיק כדמשני בסמוך

ועדיפא מיניה פריך: **ותו** התגן חצר הקבר העומד בתוכה מהור. וא"מ לר"ש היכי אזיל כיון שיש ד' מערות לד' רוחות וכי מימא באמה שבין כוך לכוך האמר בפרק משוח מלחמה (שם) דמת תופס ארבע אמות היכא דלא מסיימי מחיצות ודוקא בחצר הוא דמסיימי מחיצות אינו תופס ופ״ה דאזיל שם בשידה תיבה ומגדלב:

ורחבן ששה. ואפי׳ למ״ד בסוכה (דף ת.) שהאדם תופס אמה

הארון לא הוי כי אם אמה ותדע דבלא מלבוש אין מחזיק אמה דהא

מקוה אינו אלא אמה על אמה ברום ג' אמות ואי אדם ערום מחזיק

היינו כשהוא לבוש אבל מת שאינו לבוש כל כך אף עם

אמה אמה באמתא היכי יתיב:

ועושה חצר על פתח המערה.

מן המערה דהא בעי למימר

בגמרא שאחד מימין הפתח ואחד

משמאל נכנסין לתוך החצר דקאמר בגמרא אי לבראי הא קא מיתדשי

וקשה דבפרק משוח מלחמה (סוטה דף

מד.) משמע שאין החלר שוה עם קרקע עולם אלא עמוק ולריך לעלות

כשיולא ממנו דמפליג בין פתחה

למעלה לפתחה מן הלד וכן פ"ה

שם וי"ל דאע"פ שהחלר עמוקה

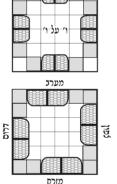
המערה עמוחה הימנה:

כאן משמע שהחלר גבוה

רעביד להו במין נגר. תימה אכתי העומד בתוכו אמאי טהור הא מת תפים ד' אמות דהא לא מסיימי מחילתא בהוא

קבור בתוך החלר עלמו ואם היינו אומרים דכותל המערה הוא אמה אתי שפיר אבל לא משמע הכי לקמן דחשיב כ"ב לר"ש וי"ח לרבנן משמע שאין בין חלל המערה לחצר כלום וכ״ת דמהדר ליה מחיצה סביב המת א"כ לא הוי חצר שש על שש וחסר ממנה הרבה שיש ח' מתים לד׳ פתחי החצר הפתוחין לד׳ מערות [ועוד] קשה לר״י דאיך יתכן שאין פתח המערה רחב אלא ב׳ אמות ואיך יכנסו עם המת דע"כ אין בו יותר דכוך העשוי כמין נגר רחב אמה על אמה וא"כ

לריך להרחיק כל כוך מקרן זוית אמה דאי לאו הכי אי אפשר דלא נגעי אהדדי ח' כוכין שבחלר הרי לב' הכוכין ב' אמות ואמה שמניח לכל קרן וקרן ולא נשאר כי אם שתי אמות לפתח ואומר רשב"א דיכול להיות הפתח רחב שלש אמות וכגון שירחיק לעולם הכוך שמימין הפתח אמה ושבשמאל יעשה בקרן זוית י הרי ג' אמות לב' כוכין עם הריוח נשארו ג' אמות לפתח ואע"פ שהכוך שבשמאל שהוא ממש בקרן זוית אינו רחוק מאותו שמונח לאורך המערה בשכיבה אלא חלי האמה אין להקפיד הואיל וזה עשוי כמין נגר ואין רחבו אלא אמה על

אמה ואע"פ שאנו מקפידין באותו שמושכב לרוחב המערה להרחיקה מקרן זוית חלי אמה אע"פ שאותו שמושכב באורך המערה רחוק כמו כן מקרן זוים חלי אמה ומסרחק והולך בשוה ללד דרום והמונח ברוחב המערה הולך בשוה ללד מזרח ואינן מקורבין יחד אלא בראשיו מ"מ לא חילקו חכמים בשוכבין ועוד יש ליחן טעם דאפילו לא היו מרחיקין אותו שמושכב לרוחב המערה חלי אמה מן הקרן לא היו מרויחין כלום שלא היו יכולים לפחות אמה ברוחב המערה בשביל כך ולקצר דאם כן רחבה ה' וזה אינו יכול להיות לר"ש מפני אותן הכוכין שבלד הפתח מימין ומשמאל ולרבנן נמי דליכא כוכין ללד הפתח לא הוו יכולים לקלר רחבה מד' דאם כן איך היו מכניסין הארון

אפשר לר״ש נושאי המטה עוברין על גבי המערות: גבו׳ ה״ג בפי׳ ר״ח הני חרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיחדשי וחו החנן חלר הקבר **העומד בסוכו טהור.** והכי פירושו הני מרי כוכי דר"ש דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימינו לאיזה לד ממשיך ארכו והיאך חופרין ד' אמות של ארכן. אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל ותופסין הכוכין תחת קרקע החצר ד' אמות: הא קמיסדשי. ברגלי נושאי המטה וקובריה שמושיבים שם המטה ומשתהין שם הרבה. ולא דמי לדריסת נושאי המטה שדורסין על גבי המערות המוקפות מכל לד כשמביאין את המטה לחלר דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד ר"ש: וחו. דאם תמלי לומר דלדוושא לא חייש התנן בהדיא דהנכנס לחלר הקבר בשידה חיבה ומגדל ולא נטמא במה שעבר על גבי המערות לר"ש ועכשיו עומד בחלר הקבר טהור דאין כאן כוך ואם איתא הרי נטמא באהל שמאהיל על גבי הכוכין שתחת החלר. ובספרים שלנו כתוב אי לגואי בתוך המערה שחופר קבר ד' אמות בקרקע המערה הא קא מיתדשי כשרולה לקבור בכוכי הכותל הסמוך לו ולא נהירא דאין זה דומה לשאר הכוכין ולא אסיק אדעתיה לאקשויי שיהא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה אלא בכותל הוא כשאר כוכין והלכך פריך אי לבראי הא קא מיתרשי: דעביד לה רמין נגר. מנעול של פתח זקוף שיורד מלמעלה למטה כן עשה שני כוכין משני לידי הפתח זקופין כמין בור עמוקין ד׳ אמות ורחבין ו׳ על ו׳ ונתן המתים זקופים ובסמוך לכותל החלר עשאן דמשום ההוא פורתא לא מיתדשי שאין מתקרבין כל כך אחורי הפתח: קבורת

הכוכין בעוביו שלא יצא לפנים או לחוץ ואין יכול

סטר התרכשה המדבות המדבות במור כוכין הללו ומכניסין בכוך המת בארונו: ר' שמעון אומר עושה תוכה של מערה פנוי שש ברוחב על ח' אמות באורך ופותח לתוכה וכורה בכתליה י"ג כוכין ד' מיכן בכותל הארוך שירחיק מכותל רוחב המערה חצי אמה מכל כותל והכוך אמה בין כוך ראשון לכוך שני אמה וכוך שני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי

לתקן בענין אחר אלא חופרין בעובי הכותל מלמטה למעלה ומשים אחד מכאן של פתח ואחד מכאן ושישים בתוכו המשים בתוכו המת עם ארונו זקוף כמין נגר כמו בריח החלון היורד ונועל מלמעלה למטה זקוף דהשתא ליכא למיחש משום טומאה דחצר ולא משום דמיתדשי בדריסת רגלי בני אדם. ומתקיף לה ר' יוחנן אם כן דבעמידה זקופין מוקים להו בכותל

א) נראה דל"ל הוספה על הה' הרי ו'.